

Arenafeber

– Glädjekalkyler när svenska kommuner bygger nya arenor

Philip Lerulf

Juni 2010

Philip Lerulf är utbildad journalist och verksam som skribent och debattör på Timbro.

Rapporten har skrivits inom ramen för *Ombudsmannen mot slöseri med skattepengar, SlösO*, ett gemensamt projekt mellan Timbro och Skattebetalarnas Förening, vars syfte är att uppmärksamma ansvarslös och slösaktig hantering av skattebetalarnas pengar.

www.sloso.se

© Författarna och Timbro 2011

ISBN 978-91-7566-764-5

www.timbro.se

info@timbro.se

www.timbro.se/innehall/?isbn=9175667645&flik=4

SAMMANFATTNING

Runt om i landets kommuner byggs det nya idrotts- och evenemangsarenor som aldrig förr. De skattefinansierade projekten tillmäts genomgående höga förväntningar och en ny arena på orten tycks vara svaret på flera av de framtidsfrågor som småstaden såväl som glesbygden står inför. Karin Book, forskare i idrotts- och fritidsvetenskap, menar att arenorna tros kunna lösa både de materiella och funktionella behov som en kommun har:

Det ska vara en mötesplats, det ska vara ett centrum för upplevelser, det ska användas i stadens marknadsföring, det ska höja stadens image, det ska locka besökare, det ska locka investeringar och så vidare. Det ska alstra en massa mervärden som man inte kan mäta och som är svåra att räkna på.¹

Denna rapport studerar sju arenaprojekt runt om i Sverige som endera är på planeringsstadiet eller som nyligen har färdigställts och nu är i drift. Gemensamt för projekten är att kostnaden för investering och drift helt eller delvis täcks av skattemedel: Färs & Frosta Sparbank i Lund, Kristianstad Arena, Helsingborgs arena, Arenan i Ystad, Uppsala Arena, Göransson Arena i Sandviken samt Falkhallen i Falkenberg. Efter granskningen av hur idrotts- och evenemangsarenorna planerats och tillkommit går det att urskilja flera återkommande mönster.

1. Bristande underlag vid initialt beslut

Arenaprojekten vinner ofta politikernas stöd i ett tidigt skede när den beräknade investeringskostnaden är låg – ofta hälften av den slutgiltiga kostnaden – och när beräkningar av driftskostnader ännu inte finns. I flera fall har ofullständiga och överdrivet optimistiska driftskalkyler inneburit att skattebetalarna tvingas ta ett betydande ansvar för driften av kommunens nya arena. Årliga driftskostnader på flera miljoner är inte ovanligt. Färs & Frosta Sparbank Arena är ett avskräckande exempel.

2. Svag projektledning

Både politiker och tjänstemän har en tendens att övervärdera arenornas möjligheter att möta allehanda kommunala utmaningar. Det verkar också som om kommuner fattar beslut om arenaprojekt efter att grannkommunerna nyligen gjort detsamma. En överdriven omvärldsbevakning blir på så vis ett stressmoment och bidrar till att byggplanerna påskyndas trots sviktande kalkyler. Helsingborg och Falkenberg är mycket tydliga exempel på detta.

¹ Book (2010).

3. Driftskostnader på andra verksamheters bekostnad

I fyra av sju fall har det förekommit att kommunen jämte ett ökat ekonomiskt ansvarstagande för investering/drift av arenor beslutat om neddragningar i andra kommunala verksamheter. Falkenberg, Sandviken, Ystad och Kristianstad utgör talande exempel.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	7
1. FÄRS & FROSTA SPARBANK ARENA, LUND	8
2. KRISTIANSTAD ARENA	13
3. HELSINGBORG ARENA.....	15
4. ARENAN, YSTAD	19
5. UPPSALA ARENA.....	21
6. GÖRANSSON ARENA, SANDVIKEN.....	23
7. FALKHALLEN, FALKENBERG	26
KÄLLFÖRTECKNING	28

FÖRORD

Vad driver en kommunledning som utan att tveka kastar upp ett par hundra miljoner för en bandyarena samma år som ett hundratal tjänster har dragits in vid samma kommuns skolor? Hur kan ett projekt som sägs kosta en viss summa pengar visa sig bli tre gånger så dyrt, utan att själva genomförandet ifrågasätts?

Arenafeber råder i Sverige. Kommun efter kommun anser sig – även i dåliga tider – ha råd med, och behöva, multiarenor.

Mönstret är i regel detsamma: först tas ett principbeslut om att det vore positivt med en arena av något slag, därefter presenteras en kostnadsberäkning som efter att ha reviderats flera gånger visar sig inte täcka ens hälften av de faktiska kostnaderna. Partier av alla färger accepterar och bidrar till denna logik. Besluten är ofta blocköverskridande, och skattebetalarnas mer generella intressen diskuteras sällan, varken av folkvalda eller av journalister.

Undantag finns dock. I Uppsala kommun pågår för närvarande arbetet med en arena/konferenslokal i området Gränby. Kostnaden beräknas hamna på runt 650 miljoner. Men 500 miljoner kommer från det privata näringslivet och de 150 miljoner som kommunen bidrar med är ett lån.

Det upplägget är dock ganska ovanligt. Betydligt vanligare är att skattebetalarna får bära huvuddelen eller rentav hela kostnaden.

I den här rapporten har vi jagat glädjekalkylerna som driver arenafebern.

Våra stickprov i sju svenska kommuner avslöjar slarv, inkompetens och bristande seriositet hos de personer som är valda att hantera våra skattepengar, och i förlängningen ett omfattande slöseri med gemensamma medel.

Det handlar om pengar som kunde ha kommit tillbaka till dem som betalade in dem, eller använts till att förstärka välfärdens kärna. I stället har de gått förlorade i arenafebern.

Johan Ingerö, SlösO

Stockholm juni 2010

1. FÄRS & FROSTA SPARBANK ARENA, LUND

Hösten 2005 berättade byggentreprenören Arne Paulsson att han ville bygga en handbollsarena i Lund. Planerna väckte stort intresse och presenterades för kommunens kultur- och fritidsförvaltning och stadsarkitektkontor. Idrottschefen Berne Nilsson var lyrisk.

Jag skulle bli ytterst lycklig om en sådan arena kom till stånd, sade han i en kommentar i Sydsvenskan.²

Under den följande vintern inleddes förhandlingar mellan kommunen och Arne Paulsson. Arenan, som var tänkt att rymma ungefär 3 500 åskådare och ägas av en stiftelse, blev snabbt en viktig del av kommunens långt gångna planer för Klostergårdens idrottsområde, inom vilket kommunen sedan tidigare hade bestämt sig för att bygga en ishall samt bostäder.³

Den 9 mars 2006 beslutade kommunstyrelsen att godkänna en avsiktsförklaring mellan Lunds kommun och Arne Paulsson.⁴ Avsiktsförklaringen slog fast att Arne Paulsson och Lunds kommun "gemensamt skulle försöka genomföra uppförandet av Arenan".⁵

Hanteringen av arenaprojektet fortskred snabbt, och under de närmaste månaderna skulle idén om en ny multiarena vinna allt större gehör. Både Arne Paulsson och kommunens tjänstemän var upprymda när avtalet mellan parterna slutligen skrevs under.

Detta har gått med expressfart. Jag är handbollstokig och vill bygga den arena som Lund behöver, sade Arne Paulsson till Sydsvenskan.⁶

Detta är en glädjens dag. Äntligen ska Lund få en publik arena. Det blir ett lyft för Lund liksom den nya ishallen. Det känns väldigt skönt att alla bitarna nu fallit på plats, sade Berne Nilsson till Sydsvenskan.⁷

Alla var dock inte lika entusiastiska. Beslutet att skriva under avsiktsförklaringen var fattat på lösa grunder och Lunds kommun hade ännu inte gjort någon ekonomisk kalkyl över vare sig bygg- el-

² Martelius (2005).

³ Lunds kommun (2006a).

⁴ Lunds kommun (2006b).

⁵ Lunds kommun (2007).

⁶ Nathéll (2006).

⁷ Ibid.

ler driftskostnader. Både Vänsterpartiet och Miljöpartiet hade riktat skarp kritik mot hur ärendet hanterats när arenaplanerna diskuterades i byggnadsnämnden i mars 2006. Till skillnad från kommunens idrottschef ansåg Nita Lorimer (V) att det tunna underlaget och den ovanligt snabba hanteringen av ärendet var problematisk och lämnade många frågor obesvarade.⁸

Hela processen med dessa plötsligt uppkomna nya förslag är märklig. Vi har aldrig sett någon önskan om handbollshall från Kultur- och fritidsnämnden ... Behöver vi en hall? Vad får den kosta? Varför skall denna prioriteras framför andra projekt?

Också Peter Björling (MP) hade invändningar mot hur ärendet hade hanterats och skrev att den ordning som brukar gälla plötsligt inte längre gällde.

*Tågordningen blir nu omvänd mot vad den borde vara. Ett frestande erbjudande från en entreprenör lockar kommunen att rusa åstad i jakten på denna stekta sparv som kommit flygande.*¹⁰

Stödet för en ny arena var dock förankrat i både Socialdemokraterna och Moderaterna, och framåt sommaren 2006 beslutade kommunstyrelsen att tillsätta en styrgrupp för det som nu kommit att heta Klostergårdens Publika Arena. Kommunens ledamöter i gruppen blev Claes Göran Jönsson (S), Lennart Prytz (S) samt Christer Wallin (M).¹¹

Under det närmaste halvåret skulle det vara förvånansvärt tyst om den tilltänkta arenan. Folk på stan pratade med varandra, men de braskande rubrikerna i tidningarna var som bortblåsta.

Men i början av 2007 slog bomben ned. Nya beräkningar visade att arenan sannolikt skulle kosta betydligt mer än de 80 miljoner kronor som från början hade diskuterats. Nu talades det plötsligt om en total kostnad på 200 miljoner kronor för en handbollarena, ishall och markarbeten.¹²

Chocken tycks dock ha lagt sig ganska snabbt, och den oväntade kostnadsökningen hindrade inte politikerna i kommunfullmäktige från att i slutet av februari rösta igenom att arenan som mest fick kosta Lunds skattebetalare 129 750 000 kronor.¹³

⁸ Lunds kommun (2006c).

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Lunds kommun (2006d).

¹² Martelius (2007).

¹³ Lunds kommun (2007).

Tanken var att den ökade kostnaden skulle finansieras genom att kommunen ökade sin upplåning hos banken. Vid kommunfullmäktiges möte beslutade majoriteten också att godkänna bolagsordningen för Fastighets AB Arenan, genom vilket Lunds kommun och Paulssons fastigheter skulle äga den nya arenan, samt upprättandet av Stiftelse Arenan, som skulle hyra arenan och ansvara för driften av verksamheten.

Både Miljöpartiet och Vänsterpartiet reserverade sig dock mot besluten. Miljöpartiet välkomnade visserligen en ny arena, men uttryckte oro över bland annat ekonomin och pekade på att underlaget till bygget fortfarande var alldeles för tunt.

Ingen analys av behov och underlag för arrangemang som kan garantera den publika arenans driftekonomi har redovisats. Inte heller har en driftkostnadsanalys för kommunen redovisats ... Detta betyder att möjligheterna och riskerna i projektet inte har bedömts på ett seriöst sätt.¹⁴

Vänsterpartiet gick längre i sin kritik och ifrågasatte bygget i sin helhet.

När fullmäktige nu beslutar att anslå 75 miljoner kronor till en evenemangshall finns inte ens en utredning av behovet att bygga den, ingen plan för dess användning eller någon prognos för dess ekonomi. I stället finns fromma förhoppningar hos politiker om melodifestivaler och andra evenemang som kräver byggen av helt andra proportioner.¹⁵

Bygget kunde snart inledas och ett och ett halvt år senare, den 3 september 2008, stod Färs & Frosta Sparbank Arena klar. Inför invigningen gav Berne Nilsson, idrottschef i Lunds kommun, Sydsvenskans utsände reporter en guidad tur i de nya utrymmena. Han, liksom de flesta andra som varit engagerade i bygget, var förhoppningsfull. Förutom handbollsmatcher och konserter trodde Berne Nilsson att arenan även skulle locka andra intressenter.

Vi drar in mer pengar på kongresser, företagskonferenser och mässor, sade Berne Nilsson till Sydsvenskan.¹⁶

Verkligheten visade sig dock vara en annan. När det första verksamhetsåret var till ända blev det tydligt att arenan inte kunde bära sina kostnader. Driften hade uppgått till 14 miljoner kronor det första året. Samtidigt hade intäkterna varit betydligt mindre än man hoppats – bara 7 miljoner kronor. Huvudförklaringen var att det hade blivit mindre kommersiell verksamhet och mer ungdomsidrott

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Gustafson (2008).

i hallen än politikerna hade räknat med när beslutet att investera i arenabygget fattades några år tidigare.

Projektet byggde delvis på glädjekalkyler, det ser vi nu, sade Mats Helmfrid (M), ordförande i kommunstyrelsen och ordförande i Fastighets AB Arenan, och medgav att man från kommunens sida hade varit alltför optimistisk när bygget planerades.¹⁷

Också Berne Nilsson, tidigare idrottschef och nytilträd arenachef, var tvungen att medge att man brustit i planeringen och att underlaget till beslutet att bygga arenan inte hade varit fullständigt.

Men det var bråttom. Kommunen höll på att planera för ishallen när Arne Paulsson kom med förslaget att docka en arena till den. Det fanns många fördelar med att bygga båda samtidigt, sade Berne Nilsson till Sydsvenskan.¹⁸

Trots att Lunds skattebetalare tvingades skjuta till pengar för att täcka underskottet hävdade Berne Nilsson att kalkylerna höll. Beläggningen i arenan var god, menade han, även om den inte var tillräcklig. Dessutom tyckte han att det var fel att bara titta på uteblivna intäkter.

Arenan har blivit ett lyft för Lund. För elithandbollen, för företagen och för Lundaborna. Tetra Pak och Alfa Laval som ofta har konferenser här är väldigt glada över att de nu slipper åka till Malmö när de har sina huvudkontor här i Lund. En stad som Lund behöver en sådan här anläggning. Det är inte bara bra skolor och bostäder som får folk att flytta hit. Fritiden är också mycket viktig, sade Berne Nilsson till Sydsvenskan.¹⁹

Lennart Prytz (S), kommunstyrelsens ordförande 2005/2006, när arenabygget för första gången hamnade på dagordningen, var inte heller intresserad av att idka självkritik. Han ville hellre se framåt.

Men det är fel att försöka hitta syndabockar. I stället måste vi se till helheten och hitta ett system för att finansiera detta. Stiftelsen måste se över sina kostnader och öka intäkterna. Och kommunen betala för att man fått ökad kommunal verksamhet, sade han till Sydsvenskan.²⁰

Turerna i Lund är en tydlig illustration av hur bristande projektstyrning riskerar att investerings-

¹⁷ Ström Melvinger (2009).

¹⁸ Røjder, Martelius & Axelsson (2009).

¹⁹ Ibid.

²⁰ Martelius (2009).

kostnader skenar och att skattebetalarna plötsligt tvingas stå för löpande driftskostnader i mångmiljonklassen. Lunds skattebetalare tvingades till slut gå in och täcka underskottet i Färs & Frosta Sparbank Arenas drift – sammanlagt 3 miljoner kronor för verksamhetsåret 2009 och ytterligare 5 miljoner kronor 2010.²¹

Den slutgiltiga byggkostnaden för arenan slutade på 140 miljoner kronor. Lunds kommun stod för 75 miljoner kronor, Paulssons fastigheter för 45 miljoner kronor. Det gemensamma fastighetsbolaget, Fastighets AB Arenan, lånade upp resterande medel. Om kommunen även kommande år ska avsätta medel för att bekosta delar av den totala driftskostnaden är i nuläget oklart. Budgeten för Lunds kommun 2010 visar ett samlat minus på 50 miljoner kronor. Några nedskärningar är inte aktuella, i stället räknar kommunledningen med att ökad inflyttning under året och större statsbidrag ska täcka underskottet.

²¹ Lunds kommun (2009).

2. KRISTIANSTAD ARENA

Redan 2003 började kommunpolitikerna i Kristianstad fundera över möjligheten att bygga en ny inomhusarena i staden. Bristen på träningsutrymmen hindrade ungdomar från att utöva olika sporter, hette det. Avsaknaden av en modern anläggning gjorde dessutom att staden hade begränsade chanser att locka till sig de stora publika sportevenemangen.

En utredning genomfördes i kommunens regi 2003. Två år senare, i december 2005, gav kommunfullmäktige kultur- och fritidsnämnden i uppdrag att i samverkan med det lokala föreningslivet utreda förutsättningarna för en ny arena.²² I november fattade kommunfullmäktige i Kristianstad beslut om arenans planlösning. Invigningen av arenan planerades till 2011.

Under hela planeringsarbetet har det fortlöpande gjorts ekonomiska kalkyler. När kommunfullmäktige i januari 2007 fattade beslut om att bygga arenan räknade man på en slutkostnad runt 250 miljoner kronor. Men nya krav på alltifrån restaurangutrymmen, tillgänglighetsanpassning, miljöanpassning och indexuppräknings gjorde att kalkylen snabbt svällde. Ett halvår senare, hösten 2007, lät tjänstemännen meddela att kostnaden för arenabygget snarare skulle hamna runt 330 miljoner kronor. Bara ett halvår efter att politikerna gett projektet sin välsignelse hade kostnaderna ökat med nästan 25 procent.

På senare tid har allt fler börjat tvivla på arenasatsningen. I en ledare i april 2009 ifrågasatte Kristianstadsbladet om det var rimligt att en kommun av Kristianstads storlek ska avsätta hela 35 miljoner kronor varje år för att driva en arena, samtidigt som andra kommunala verksamheter mycket väl kan tvingas dra ned.²³

Tidningens ledarskribenter visade sig snart få fog för sin oro. Kultur- och fritidsförvaltningen flaggade bara några dagar senare för att kommunen, till följd av minskade skatteintäkter, skulle tvingas lägga ned två av de kommunala badanläggningarna.

Det är tuffa tider, och vi måste skära i verksamheten. Dessa bad har dessutom vikande besöksiffror och stora investeringsbehov, sade kultur- och fritidschefen Bengt-Åke Kjell till Kristianstadsbladet.²⁴

April 2009 blev svångremmens månad. Kommunstyrelsen begärde att samtliga nämnder skulle

²² Kristianstads kommun (2005).

²³ Kristianstadsbladet (2009a).

²⁴ Stenrosen (2009).

lägga förslag på neddragningar motsvarande en halv procent av deras respektive budgetar.²⁵ Det stod också snart klart att det under 2010 skulle krävas kraftiga besparingar i hela kommunen. Samtliga nämnder skulle tvingas till neddragningar: barn- och utbildningsnämnden med drygt 19 miljoner kronor, socialnämnden med nästan 3,5 miljoner och omsorgsnämnden med hela 22,4 miljoner kronor.²⁶

Kommunstyrelsens ordförande, Bengt Gustafson (M), ville dock ogärna sammankoppla byggandet av en ny arena med de besparingar som nu skulle drabba välfärdens kärnområden.

Arenan är väl barn- och ungdomsverksamhet om något. Dessutom måste vi gasa och bromsa samtidigt. Ska vi ha hit nya skattebetalare så måste vi också ha något att erbjuda. Arenan ingår i en helhet, sade Bengt Gustafson till Kristianstadsbladet.²⁷

Invånarna i kommunen höll inte nödvändigtvis med, och många av de insändare som publicerades i Kristianstadsbladet under våren och sommaren 2009 var starkt kritiska till kommunledningens prioriteringar.

När kommunfullmäktige den 8 september klubbade budgeten för 2010 visade den ett förväntat resultat på +15 miljoner kronor.²⁸ Någon skattehöjning skulle inte bli aktuell, men nämnderna skulle tvingas verkställa de besparingar som hade planerats för under våren.

Invigningen av Kristianstad Arena är planerad till oktober 2010. Vad den slutgiltiga notan för bygget landar på är i nuläget oklart. Erfarenheter från andra kommuner tyder dock på att driftskostnaden mycket väl kan visa sig bli högre än kalkylerade 35 miljoner kronor.

Arenabygget i Kristianstad illustrerar tydligt hur lätt den förståeliga viljan att "sätta orten på kartan" hamnar i konflikt med regelbunden finansiering av det som många vill beteckna som välfärdens kärna – skola, vård och omsorg. För Kristianstads del kom regeringens beslut om att tillföra kommunerna extraresurser för att mildra konsekvenserna av den finansiella krisen i december 2009 som en skänk från ovan. Kommunfullmäktige kunde den 8 december justera budgeten för 2010 och sammanlagt tilldelades nämnderna ytterligare 33 miljoner kronor. Vilka avvägningar kommunen gör när det tillfälliga regeringsstödet försvinner och driftskostnaderna för arenan börjar ticka, är svårt att bedöma.

²⁵ Ibid.

²⁶ Kristianstadsbladet (2009b).

²⁷ Ibid.

²⁸ Kristianstads kommun (2009).

3. HELSINGBORG ARENA

Också i Helsingborg har det länge pratats om en ny multiarena. Redan i slutet av 2006 presenterade en särskild politisk utredningsgrupp de första riktlinjerna för var i staden den nya anläggningen skulle ligga.²⁹ Arenan skulle kunna användas för idrott, konferenser och nöjesevenemang och rymma uppemot 5 000 personer. I likhet med många andra arenaprojekt underströk utredningsgruppen i sin analys möjligheten att locka till sig Melodifestivalen. Både den avgående socialdemokratiska ledningen och den tillträdande borgerliga majoriteten var positiva till arenaplanerna och menade att den gamla idrottshallen inte längre räckte till.

Det här skulle betyda mycket för Helsingborg. Vi ska vara en idrottsstad och en ny mer flexibel anläggning än IH behövs, sade Thomas Finnborg (M), kommunalråd, till Helsingborgs Dagblad.³⁰

I december 2006 hade arenaprojektet fått namnet Sundsarenan. I en förstudie utgiven februari 2007 konstaterar kommunens utredare att antalet sittplatser skulle bli 6 000 och att den beräknade kostnaden för bygget var 361 miljoner kronor, varav delar eller hela summan skulle bekostas av privata intressen eller via de så kallade Dunkerfonderna.³¹ Allt tycktes vara klappat och klart. Politikerna var eniga och många började drömma om att i samband med invigningen kunna stå som värd för VM i handboll 2011.

I mitten av mars 2007 stötte projektet dock på hinder. Centerpartiet och stadens pensionärsparti, som vid tiden var nya i den styrande borgerliga femklövern, krävde att få tid att sätta sig in i planerna och närmare utreda placeringen av den nya anläggningen. Dessutom kom frågan om finansiering upp på bordet. Hur mycket skulle skattebetalarna egentligen bidra med till bygget? Christian Orsing (M), kommunalråd, tog dock pausen i arbetet med ro och underströk betydelsen av att planeringen hanterades på ett korrekt sätt.

Visst är det angeläget att bygget verkställs så fort som möjligt, men vi får inte förhast oss. Det är en mycket stor investering och det ska bli så vettigt som möjligt, sade han i en kommentar i Helsingborgs Dagblad.³²

Andra tog inte beskedet om eftertänksamhet med samma lugn. Kommunens marknadsdirektör

²⁹ Dencker (2006).

³⁰ Nilsson (2006).

³¹ Forssman & Pehrsson (2007).

³² Gravlund (2007).

Sten-Åke Tjärnlund uttryckte oro för att en utdragen planering skulle grusa alla tankar på att få vara med och arrangera VM i handboll. Bengt Wehlin, ordförande i Hiso, en samarbetsorganisation för Helsingborgs idrottsföreningar, var rädd att förseningen skulle innebära att kommunen tappade fart.

Det är viktigt att inte tappa tempo. Även andra kommuner ligger i startgroparna för nya anläggningar och vi riskerar att gå miste om stora mästerskap om vi kommer efter. Tas beslutet nu kan vi börja planera och ansöka, sade Bengt Wehlin i Helsingborgs Dagblad.³³

Den politiska time-out som utlysts visade sig bli långvarig. Dessutom kom signaler som tydde på att den placering som hittills varit aktuell inte längre sågs som en självklarhet. Stadens befintliga idrottsområde invid fotbollsarenan Olympia började framstå som den plats som den borgerliga majoriteten föredrog. Det var signaler som irriterade oppositionen. Debatten tog fart, både på Helsingborgs Dagblads debattsidor och i kommunfullmäktige. Thomas Nordström (S), kommunråd, riktade kritik mot att den nya projektgrupp som ansvarade för att ta fram planerna för en ny multiarena inte var parlamentariskt tillsatt.³⁴

I november fattade femklövern ett beslut som innebar att arenan skulle byggas invid den befintliga fotbollsstadion. Förslaget stötte på motstånd och återremitterades.³⁵ En månad senare kunde det klubbas igenom.³⁶

Beslutet väckte kritik och både politiker och medborgare varnade för att arenan skulle försvåra trafiksituationen och skada den parkmiljö som fanns i området. Oppositionspartierna förklarade öppet att de skulle göra allt för att försena arenaprojektet. Stadsbyggnadskontoret tillbakavisade dock varningarna om miljöpåverkan.³⁷

Under lång tid tycktes inte mycket hända i arenafrågan. I april 2009 kom dock konsult-företaget Navet med en revisionsrapport som riktade omfattande kritik mot den planerade multiarenan i Helsingborg. Rapporten, som hade beställts av kommunen, konstaterade att driftskostnaden för arenan skulle bli betydligt högre än någon tyckte ha räknat med. I en förstudie från 2006/2007, som låg till grund för beslutet att satsa på en multiarena i Helsingborg, räknade man med en hel del intäkter. De skulle bland annat komma från en restaurangverksamhet, från konserter, mässor

³³ Helsingborgs Dagblad (2007a).

³⁴ Sköldqvist (2007).

³⁵ Helsingborgs kommun (2007a).

³⁶ Helsingborgs kommun (2007b).

³⁷ Helsingborgs Dagblad (2007b).

och större idrotts- och företagsevenemang. Navets rapport visade att hyresintäkterna från olika konserter skulle bli betydligt mindre än beräknat. Därtill kunde kommunen knappast förlita sig på några större intäkter från de idrottsföreningar som kunde förväntas vilja nyttja arenan.³⁸

Kommunens näringslivsdirektör tog till sig av kritiken och meddelade att man nu var tvungen att banta planerna. Peter Danielsson (M), ordförande i kommunstyrelsen, höll dock fast vid att en ny arena var nödvändig, men kunde inte berätta vad anläggningen skulle kosta att driva. Han erkände också att satsningen blivit dyrare än beräknat.

Jag är medveten om att en multiarena inte är en bra affär, sade han.³⁹

I september 2009 lades ett nytt bantat arenaförslag fram. Samtidigt kom signaler om att många av de stora företagen i regionen egentligen inte hade så stort behov av någon ny konferensanläggning, ett besked som redan påpekats i revisionsrapporten från Navet tidigare samma år.⁴⁰ Christian Orsing (M), kommunalråd, hade vid den här tiden fortfarande ingen uppfattning om vad den nya arenan skulle kosta att driva.

Vår ambition är att det ska bli så mycket externfinansiering som möjligt, men vi har inte någon förhoppning om att det ska bära sig. Det är inte realistiskt. Det bär sig på andra sätt, genom att det ger något tillbaka till helsingborgarna, sade han i Helsingborgs Dagblad.⁴¹

I fallet Helsingborg är det inte främst kostnaden för att bygga en ny arena som oroar. I början av maj meddelade kommunala Kärnfastigheter att upphandlingen var avklarad och att MVB Syd AB skulle uppföra arenan till ett fast pris om 276 miljoner kronor.⁴² Kostnaden för investeringen, som länge beräknades till runt 360 miljoner kronor, skulle till stor del täckas via de privata Dunkerfonderna.

Utmaningen kring Helsingborgsarenan handlar i stället om ovissheten kring de framtida driftskostnaderna. Så sent som i mars 2010 hade någon kalkyl över arenadriften ännu inte presenterats. Enligt kommunens representanter utreds frågan, och enligt planerna ska Helsingborgs nya multiarena slå upp sin portar 2012.

Kunde politikerna ha förutsett att intäktsunderlaget skulle vara otillräckligt? Ja, faktiskt. Redan i

³⁸ Svensson (2009).

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Johansson (2009).

⁴¹ Ibid.

⁴² Helsingborgs kommun (2010).

den förstudie som presenterades i februari 2007 flaggade kommunens utredare för att kommunen troligtvis skulle tvingas bidra till den löpande driften.⁴³ Summan 11 miljoner kronor per år nämndes. Trots att arenadriften alltså kunde antas innebära oförutsedda utgifter valde kommunledningen att gå vidare i planeringen.

Skälen till denna prioritering kan givetvis diskuterats. Mycket tyder dock på att omvärldsbevakning och ett upplevt tryck att följa utvecklingen i angränsande kommuner har haft avgörande inverkan. I förstudien till arenaprojektet i Helsingborg slås det fast att "konkurrensen om framtidens arrangemang kan alltså bli stor, men risken att staden tappar i attraktivitet om vi inte tar upp kampen kan bli ännu större".⁴⁴

⁴³ Forssman & Pehrsson (2007).

⁴⁴ Ibid.

4. ARENAN, YSTAD

I Ystad i sydöstra Skåne planerar kommunen att bygga en ny inomhusarena, innehållande badhus, i anslutning till ortens gamla sportanläggning Österporthallen. Arenan beskrivs av kommunen som ett nav i en ny stadsdel och stor tilltro sätts till projektet.

Kommunfullmäktige beslutade i augusti 2008 att ge projektet en budget på 210 miljoner kronor.⁴⁵ En arkitekttävling utlystes kort därefter och gensvaret visade sig vara stort. Arbetsgruppen bakom projektet satte dock ingen prislapp på bygget, och trots att kommunen hade upprättat en detaljerad kravlista var det ingen ansvarig som till en början visste hur mycket de enskilda förslagen egentligen skulle kosta. Enligt kommunens fastighetschef var det dock inget problem.

Priset är egentligen inte något som vi ska ta hänsyn till när vi utser ett vinnande förslag. Eftersom stora anläggningar med automatik blir dyrare känns det dessutom orättvist att räkna in prisfaktorn, sade Olof Hübner, fastighetschef i Ystads kommun till Ystads Allehanda.⁴⁶

När Olof Hübner dagen efter blev intervjuad i Ystads Allehanda erkände han att den budget på 210 miljoner kronor som politikerna hade fattat beslut om troligen skulle överskridas.

Slutsumman kommer troligtvis inte att stanna där, nej. I Finspång låg budgeten för badhuset på 80 miljoner kronor men kostnaden blev 180 miljoner. Och i Ängelholm kostade enbart badhuset 280 miljoner kronor, sade han till Ystads Allehanda.⁴⁷

Till slut kunde en vinnare i arkitekttävlingen koras. Swecos arenaritningar imponerade, men priset för bygget hade rusat iväg. Nu beräknades den kombinerade arenan och badhuset kosta hela 313 miljoner kronor. Det blev dock alldeles för magstarkt för politikerna, som omgående krävde att förslaget skulle bantas.

Man måste vara realistisk, sade Ronny Nielsen (M), ordförande i styrgruppen bakom arenan, i Ystads Allehanda.⁴⁸

Planeringen av arenabygget har sedan dess fortskridit. Detaljplanen fanns till allmän beskådan till

⁴⁵ Ystads kommun (2008).

⁴⁶ Billgren (2009a).

⁴⁷ Ohlsson (2009).

⁴⁸ Billgren (2009b).

och med den 31 mars 2010, och beslut om planen 2010.⁴⁹

I Ystad är planeringen av arenan ännu i ett relativt tidigt skede. Trots det tycks slutkostnaden för bygget med råge överstiga den summa som politikerna från början hade att ta ställning till. I ett politiskt perspektiv är detta givetvis ett potentiellt problem. Politiker låter sig lockas att hoppa på arenatåget i ett tidigt skede, fast förvissade om att arenan kommer att erbjuda lösningar på en rad utmaningar till ett relativt överkomligt pris. När sedan de beräknade byggkostnaderna springer iväg är det svårt för ansvariga politiker att backa utan att samtidigt riskera att dra på sig kritik.

I Ystad var det länge oklart hur stor den slutgiltiga byggkostnaden skulle bli. Enligt uppgifter på Ystad arenas egen sajt är byggkostnaden nu beräknad till 210 miljoner kronor. Därutöver tillkommer 30 miljoner kronor i kostnader för olika markarbeten i anslutning till arenan.⁵⁰ Man väntar dock fortfarande på besked om hur mycket arenadriften kommer att kosta skattebetalarna.

I avvägningen mellan arenainvesteringar och värnande om välfärdens kärna lär politikerna få svårt att motivera den förstnämnda satsningen. Kommunstyrelsens ordförande Thomas Lantz flaggade för neddragningar till ett värde av sammanlagt 55 miljoner kronor under 2010.⁵¹

⁴⁹ Ystads kommun (2010a).

⁵⁰ Ystads kommun (2010b).

⁵¹ Ystads kommun (2009).

5. UPPSALA ARENA

I Uppsala har de senaste åren flera mer eller mindre spektakulära arenaprojekt varit på tapeten. I början av 2007 verkade planerna på en ny, modern inomhusarena för bland annat ishockey vara närmast att förverkligas. En arena med plats för 8 500 personer i anslutning till Gränby köpcentrum i Uppsala skulle stå klar hösten 2010, sades det.⁵² Kommunens representanter gladdes.

Uppsala har saknat arenor. Sedan Fyrishov byggdes har det i princip stått still under en 20-års-period. Nu har vi chansen att lyfta fram Uppsala som en arenastad, sade Gunnar Hedberg (M), ordförande i kommunstyrelsen.⁵³

Vid den här tiden var det inte tänkt att kommunen skulle stå för vare sig investerings- eller driftskostnader. Bakom projektet låg i stället ett konsortium bestående av sex privata finansiärer och företag. Kommunens bidrag till projektet skulle begränsas till att upplåta mark till ett kraftigt subventionerat belopp, en symbolisk summa om 1 krona nämndes.

De följande åren skulle det ena vidlyftiga arenabygget efter det andra presenteras. Kommunen meddelade dock att den nya inomhusarenan i Gränby var prioriterad. Med tiden blev det emellertid allt tydligare att de ursprungliga kalkylerna inte stämde med verkligheten – både finansieringen och de planerade driftskostnaderna rusade i höjden.⁵⁴ I september 2008 röstade kommunfullmäktige i Uppsala ja till att arenan i Gränby – vars byggkostnad beräknades till omkring 300 miljoner kronor – skulle få kommunalt stöd till driften. 10 miljoner kronor per år i 25 år skulle skattebetalarna plötsligt bidra med.⁵⁵

Den 17 december 2009 beslutade fastighetsnämnden att förlänga det samarbetsavtal som sedan en tid fanns mellan kommunen och arenabolaget. Redan ett halvår tidigare hade dock avtalet förlängts med hänvisning till förändringar i ekonomin och ägarförhållanden.⁵⁶

Snart började också andra kritiska frågor diskuteras. I en debattartikel i januari 2010 ifrågasatte Eva Edwardsson (FP), ledamot i Uppsala kommunfullmäktige, tillika jurist, kommunens planer på att tillsammans med privata intressen finansiera byggandet och driften av flera nya arenor. Så kallade OPS-projekt, där det offentliga och det privata samarbetar, kräver nämligen att en upphandling görs.

⁵² Lundh (2007).

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Jansson (2008).

⁵⁵ Odlander (2008).

⁵⁶ Uppsala kommun (2009).

Om ett OPS-projekt inte upphandlas, sker en överföring av skattemedel till privata företag på ett sätt som utgör otillåtet statsstöd, vilket alltså är olagligt.⁵⁷

Finansieringen av den planerade arenan i Gränby var länge osäker. Först i slutet av maj 2010 bestämde sig den borgerliga majoriteten för att stödja ett finansieringsförslag som betyder att det lokala näringslivet ska stå för merparten av de 650 miljoner kronor som den nya arenan beräknas kosta.⁵⁸ Om förslaget vinner stöd i kommunfullmäktige i augusti förbinder sig Uppsala kommun att bidra med 150 miljoner kronor i räntefria lån till bygget. Skattebetalarnas ansvar för den löpande driften de närmaste 25 åren har ökat i det nya förslaget, från 10 till 15 miljoner kronor.⁵⁹

Den nya inomhusarenan i Gränby är inte det enda arenaprojektet som diskuteras i Uppsala och som skattebetalarna förväntas stödja. Så sent som i februari 2010 beslutade kommunfullmäktige att mellan 2012 och 2037 garantera ett föreningsbidrag på 14 miljoner kronor per år till Upsala IF friidrott och Uppsala Innebandyallians verksamhet i en ny friidrotts- och innebandyhall på Gränby sportfält.⁶⁰ Vid samma möte godkände politikerna att planerna på en utbyggnad av multiarenan i Fyrishov skulle gå vidare, och att kommunen skulle bevilja ytterligare lån till projektet. Sammanlagt har kommunen lånat ut 185 miljoner kronor till multiarenans renovering.⁶¹

Arenaturerna i Uppsala knyter an till det mönster som utmärkt liknande projekt i andra kommuner. Politiker välkomnar i ett tidigt skede privata initiativ. Skattebetalarna sägs inte behöva bidra vare sig till byggnadsinvesteringen eller till drift. Men med tiden förändras spelplanen. Privata finansiärer väljer att hoppa av och plötsligt finner sig kommunen tvingad att ta ansvar för projektet.

Läget i Uppsala är besvärligt, men långt ifrån hopplöst. Den löpande driften för arenan kommer visserligen att kosta skattebetalarna 375 miljoner kronor under 25 år enligt de senaste kalkylerna, och enligt kommunalrådet Cecilia Forss (M) räknar kommunen inte med att få tillbaka de 150 miljoner kronor i lån som nu diskuteras.⁶² Samtidigt tycks det nu finnas ekonomiska förutsättningar för att intressenter i det lokala näringslivet ska kunna bära merparten av investeringskostnaderna. Det är ett fall framåt och en utveckling som förhoppningsvis kan bli stilbildande i övriga kommuner.

⁵⁷ Edwardsson (2010).

⁵⁸ Sandow (2010).

⁵⁹ Upsala Nya Tidning (2010).

⁶⁰ Uppsala kommun (2010a).

⁶¹ Uppsala kommun (2010b).

⁶² Sandow & Jansson (2010).

6. GÖRANSSON ARENA, SANDVIKEN

I maj 2009 invigdes Göransson Arena i Sandviken. Anläggningen, som av många beskrivits som gigantisk, har en isyta som är tre gånger så stor som den i Globen. Planerna på den nya arenan började ta form redan 2004 när bandylaget SAIK inledde en utredning.

Ett år senare fick också politiker i Sandvikens kommun ta plats i arbetsgruppen. Projektet fortskred, och under 2006 kontaktades Göranssonska stiftelserna, instiftade till minne av Göran Fredrik Göransson, grundare till Sandvik AB.⁶³

En kostnadskalkyl gav för handen att projektet skulle kosta omkring 100 miljoner kronor. I oktober samma år gick stiftelserna med på att finansiera bygget, under förutsättning att anläggningen inte bara skulle fungera som bandyarena utan ha betydligt fler användningsområden. I mitten av 2007 hade den beräknade byggnadskostnaden ökat till 200 miljoner kronor, en ökning med 100 procent. Den beräknade publikkapaciteten sades vara 3 000 sittplatser och 700 ståplatser.⁶⁴

I maj 2009 skänkte Göranssonska stiftelserna arenan till Sandvikens kommun.⁶⁵ Trots att arenan uteslutande setts som ett privatfinansierat projekt hade kommunen, som ett led i förberedelserna med att överta driften, bekostat investeringar för exempelvis golv, konferensutrustning, ismaskiner samt utvändiga markarbeten vid arenan till en kostnad av 50 miljoner kronor.⁶⁶

Kommunen räknade vid den här tiden också med att arenan under de första tre åren i kommunal drift skulle göra ett underskott på omkring 13 miljoner kronor.⁶⁷ På sikt menade dock alla att arenan skulle klara av att bära sina kostnader.

Kalkylerna visade sig snart vara alldeles för optimistiska och när verksamhetsåret 2009 summerades visade det sig att underskottet redan uppgick till 10,7 miljoner kronor.⁶⁸ Under året hade kommunfullmäktige därtill beviljat ett lån till ombyggnad av arenarestaurangen.⁶⁹ Underskottet beskrevs i lokalpressen som chockerande högt. Men redan ett år senare, i början av 2010, kom

⁶³ Göranssonska stiftelserna (2010).

⁶⁴ Bergsten (2007).

⁶⁵ Göransson Arena (2010).

⁶⁶ Bergsten (2009).

⁶⁷ Jonsson (2010).

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Sandvikens kommun (2009a).

nästa kalldusch. Underskottet för driften uppskattades under 2010 bli hela 19,5 miljoner kronor.⁷⁰

C-G Sjölander, ordförande i det kommunala bolag som ansvarar för driften, medgav att glädjekalkyler låg bakom det oväntat stor underskottet. Förväntningarna på intäkter från restaurang, sponsring och olika evenemang hade varit för högt ställda. Anordnandet av en av deltävlingarna i 2010 års Melodifestivalen blev dessutom en rejäl förlustaffär.

Jag vill inte skylla på den tidigare företagsledningen eller någon annat. Det är bara att konstatera att förutsättningarna har förändrats jämfört med när vi gick in i den här satsningen. I bästa fall blir det nu nollresultat för restaurang och konferenser, sade C-G Sjölander till Arbetarbladet.⁷¹

Kostnaderna för arenan tycktes öka okontrollerat. Samtidigt rådde sparbeting i kommunen och svångremmen drogs åt för flera av verksamheterna. Med hänvisning till den ekonomiska krisen skrevs kommunens investeringsbudget 2009 ned med sammanlagt 21,5 miljoner kronor. Bland annat uteblev nyinvesteringar av inventarier i yrkesutbildning och äldreomsorg, nedskärningar gjorde i komvux, satsningar på IT-utrustning frös inne och planerade investeringar i gatubelysning och gatumiljö gick läggas på hyllan.⁷²

I mitten av februari kom nästa motgång för arenaprojektet. Revisionsbyrån Öhrlings PricewaterhouseCooper, som hade fått i uppdrag att granska turerna kring Göransson Arena, lämnade en rapport som pekade på en rad brister. Bland annat efterlystes ett tydligare ledarskap, en operativ ledningsgrupp och en uppdaterad verksamhetsplan. Det framkom också att arenabolaget varken hade fastställt en budget för verksamhetsåret 2010 eller tecknat kontrakt med samtliga föreningar och idrottslag som nyttjade arenan.⁷³

I mars 2010 kallade kommunstyrelsen till ett extrainsatt möte med ledningen för arenabolaget. Det stod nu klart att driftskostnaden för arenan skulle landa på en betydligt högre nivå än någon från början hade räknat med.⁷⁴

Nu när vi börjar ha facit i hand vet vi att det kostar 12–14 miljoner kronor per år att driva arenan. Det är vad ägarna har att förhålla sig till, sade C-G Sjölander till Arbetarbladet.⁷⁵

⁷⁰ Jonsson (2010).

⁷¹ Ibid.

⁷² Sandvikens kommun (2009b).

⁷³ Johansson (2010).

⁷⁴ Sandvikens kommun (2010a).

⁷⁵ Jonsson (2010).

Kommunfullmäktige beslutade den 26 april 2010 att under året tillföra ytterligare 2 miljoner kronor till Göransson Arena AB för att täcka det förväntade hyresunderskottet.⁷⁶ Pengarna ska 2010 tas från kommunstyrelsens konto för oförutsedda utgifter, 2011 och framåt ska utgiftsökningen tillskrivas kultur- och fritidsförvaltningen.⁷⁷

Tillkomsten av Göransson Arena i Sandviken kunde ha blivit en modell för andra kommuner. Med privata medel byggs en arena som hela orten får anledning att knyta sina förhoppningar till. Verksamheten ska vara bred och ett bärande syfte är att erbjuda en plats för ungdomsaktiviteter, en gigantisk fritidsgård. Trots att driftskostnaderna ännu inte tycks ha stabiliserats går det ändå att konstatera att satsningen knappast blev den succé som många hade hoppats på. Sandvikens kommun har dragit på sig löpande utgifter i mångmiljonklassen och tvingas samtidigt hårdprioritera mellan olika satsningar i den kommunala kärnverksamheten.

⁷⁶ Sandvikens kommun (2010b).

⁷⁷ Sandvikens kommun (2010c).

7. FALKHALLEN, FALKENBERG

I lilla Falkenberg på västkusten har man under större delen av 2000-talet drömt om en ny inomhusarena. Redan 1995 gjordes en första utredning. Ortens volleybollklubb hade under en tid skördat framgångar, och den befintliga Visningshallen var sliten och gammal. I ett beslut från 2003 avsatte politikerna 50 miljoner kronor för att bygga en ny anläggning, Falkhallen.⁷⁸

Den ursprungliga tanken var att bygga en arena som kunde användas för olika typer av evenemang: undervisning, konserter, teaterföreställningar, mässor, idrottsevenemang. Den konsult som anlätades för att bena upp de behov som fanns rapporterade 2004 att bygget sannolikt skulle kosta nästan dubbelt så mycket som det ursprungligen var tänkt, 50 miljoner kronor hade i en handvändning blivit 90 miljoner. Efter att en arkitekttävling hade anordnats steg det beräknade priset ytterligare. Den vinnande byrån White arkitekter skissade på en arena för 100 miljoner kronor. Efter en del överklaganden från blivande grannar kunde kommunfullmäktige hösten 2006 fatta beslut om en ny detaljplan.⁷⁹

De närmaste två åren skulle priset för arenan fortsätta att stiga. I kommunbudgeten för 2008 reserverade politikerna 124 miljoner kronor till hallbyggnaden. Ett år senare plussade man på summan till 146 miljoner.

Ett av skälen till att kostnaden stigit är att källaren gjorts större, för att kunna användas till förvaring av utrustning, sade Lars-Erik Lundin, fastighetsingenjör och ansvarig för bygget i Falkenbergs kommun.⁸⁰

De tilltagande kostnaderna tycktes dock inte påverka de styrande politikerna. Mari-Louise Wernersson (C), kommunalråd, underströk i april 2007, bara fyra månader efter att kommunfullmäktige hade gått med på att öka arenabolagets aktiekapital till 35 miljoner kronor, att det var bråttom att komma igång med bygget.⁸¹

Vi vill få igång bygget så fort som möjligt, sade Mari-Louise Wernersson till Hallands Nyheter.⁸²

⁷⁸ Fält (2010a).

⁷⁹ Falkenbergs kommun (2006a).

⁸⁰ Fält 2010a).

⁸¹ Falkenbergs kommun (2006b).

⁸² Lindström (2007).

Enligt uppgifter i Hallands Nyheter fanns det så sent som i januari 2010 inte någon slutnota för Falkhallen. Summan 155 miljoner kronor nämns dock. Till det ska läggas de 10 miljoner kronor i inventarier och ytterligare kostnader för konstnärlig utsmyckning som skatte-betalarna har fått bekosta. Det innebär en totalkostnad på runt 166 miljoner kronor för en arena i en kommun med drygt 40 000 invånare.

Hur mycket driften av arenan kommer att kosta har länge varit ett frågetecken. I början av 2007 pratades det om 3 miljoner kronor.⁸³ Men så sent som i januari 2010, bara dagar före invigningen, fanns inga säkra beräkningar för vilka kostnader driften skulle medföra. Enligt uppgifter i Hallands Nyheter kommer drift och räntekostnader att uppgå till 16 miljoner kronor bara under 2010. Skulle räntenivåerna höjas torde den summan sticka iväg ytterligare.⁸⁴

Det är ofta problematiskt att ställa långsiktiga investeringar mot den löpande kommunala kärnverksamheten. Så torde dock inte vara fallet när det gäller Falkhallen. Kommun-fullmäktiges beslut i december 2006, om att tillföra det kommunala arenabolaget ytterligare 35 miljoner kronor, fattades knappt en månad efter att samma politiker avslagit en önskan från socialnämnden om 15,5 miljoner kronor extra för att den skulle klara sin verksamhet. I budgeten för 2007 kände sig kommunen dessutom tvungen att höja kommunalskatten med 82 öre.⁸⁵

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Fält (2010b).

⁸⁵ Falkenbergs kommun (2006c).

KÄLLFÖRTECKNING

- Bergsten, Lars (2007), "Multiarenan". *Gefle Dagblad*, 28 december, avläst 2010-04-30, <www.gd.se/poly-poly_fs/1.438184!/g%C3%B6ranssonarenan21dec.pdf>.
- Bergsten, Lars (2009), "Göransson Arena en donation med villkor". *Gefle Dagblad*, 29 maj, avläst 2010-04-30, <www.gd.se/polopoly_fs/1.1082207!/g%C3%B6ransson%20arena.pdf>.
- Billgren, Cecilia (2009a), "Tufft få pengarna att räcka". *Ystads Allehanda*, 1 september.
- Billgren, Cecilia (2009b), "Arenaplanen slimmas rejält". *Ystads Allehanda*, 30 november, uppdaterad 20 april 2010, avläst 2010-04-30, <www.ystadsallehanda.se/article/20091201/YSTAD/712019860>.
- Book, Karin (2010), uttalande i SVT Debatt, 9 mars, avläst 2010-04-30, <www.svtplay.se/v/1921183/debatt/del_8_av_17__tisdag?sb,p104688,4,f,-1>.
- Dencker, Torbjörn (2006), "Ny inomhusarena placeras vid SundspärLAN". *Helsingborgs Dagblad*, 25 oktober, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2006/10/25/ny-inomhusarena-placeras-vid>.
- Edwardsson, Eva (2010), "Arenorna måste upphandlas". *Upsala Nya Tidning*, 22 januari, avläst 2010-04-30, <www.jallehjulus.unt.se/startsidan/arenorna-maringste-upphandlas-105040-default.aspx>.
- Falkenbergs kommun (2006a), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 28 september.
- Falkenbergs kommun (2006b), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 21 december.
- Falkenbergs kommun (2006c), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 30 november.
- Forssman, Birgitta & Pehrsson, Per (2007), "Sundsarenan Helsingborg : förstudie". Helsingborg: Helsingborgs stad (Projekt Arena), 14 februari, avläst 2010-04-30, <www.helsingborg.se/upload/Bygga%20och%20bo/Multiarenan/forstudie.pdf>.
- Fält, Per (2010a), "Kostnad: 4 100 kronor per falkenbergare". *Hallands Nyheter*, 21 januari, avläst 2010-04-30, <www.hn.se/nyheter/falkenberg/1.708486-kostnad-4-100-kronor-per-falkenbergare>.
- Fält, Per (2010b), "Minst 16 miljoner kostar driften för 2010". *Hallands Nyheter*, 21 januari, avläst 2010-04-30, <www.hn.se/nyheter/falkenberg/1.708489-minst-16-miljoner-kostar-driften-for-ar-2010>.
- Gravlund, Winnie (2007), "Politisk time out om nya arenan". *Helsingborgs Dagblad*, 22 mars, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2007/03/22/politisk-time-out-om-nya-arenan>.
- Gustafson, Jan (2008), "Lund får en av landets modernaste arenor". *Sydsvenskan*, 2 september, uppdaterad 3 mars 2009, avläst 2010-04-30, <www.sydsvenskan.se/sport/article363654/Arenan-landets-modernaste.html>.
- Göransson Arena (2010), "Om arenan", avläst 2010-04-15, <www.goranssonarena.se/13.html>.
- Göranssonska stiftelserna (2010), "Historik", avläst 2010-04-15, <www.goranssonska.com/pages.asp?PageID=5142>.
- Helsingborgs Dagblad* (2007a), "Viktigt att inte tappa tempo". 22 mars, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2007/03/22/viktigt-att-inte-tappa-tempo>.
- Helsingborgs Dagblad* (2007b), "Miljön försämras inte av arena på Olympia". 9 december, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2007/12/09/miljoe-foersaemras-inte-av-arena>.
- Helsingborgs kommun (2007a), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 21 november.

Helsingborgs kommun (2007b), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 12 december.

Helsingborgs kommun (2010), Tilldelningsbeslut. Kärnfastigheter, 7 maj.

Jansson, Daniel (2008), "Arena i Gränby och upprustning av Studenternas har högsta prioritet". *Upsala Nya Tidning*, 4 augusti, avläst 2010-04-30, <www.unt.se/startsidan/quotarena-i-granby-och-upprustning-av-studenternas-har-hogsta-prioritetquot-304156-default.aspx>.

Johansson, Emma (2009), "Osäkra intäkter för nya arenan". *Helsingborgs Dagblad*, 29 september, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2009/09/29/osaekra-intaekter-foer-nya-arenan>.

Johansson, Marika (2010), "Arenans styrelse får kritik". *Gefle Dagblad*, 16 februari, avläst 2010-04-30, <www.gd.se/nyheter/sandviken/1.1818025-arenans-styrelse-far-kritik>.

Jonsson, Mats (2010), "Göransson Arena gör chockförlust i år". *Arbetarbladet*, 17 mars, avläst 2010-04-30, <www.arbetarbladet.se/nyheter/sandviken/1.1890533-goransson-arena-gor-chockforlust-i-ar>.

Kristianstadsbladet (2009a), "Kommunal miljonrullning". Ledare, 22 april.

Kristianstadsbladet (2009b), "Kommunbudgeten". Nyhetsartikel, 29 april.

Kristianstads kommun (2005), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 13 december.

Kristianstads kommun (2009), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 8 september.

Lindström, Anders (2007), "Mer pengar till Falkhallen blev het fråga". *Hallands Nyheter*, 11 april, uppdaterad 18 februari 2009, avläst 2010-04-30, <www.hn.se/nyheter/falkenberg/1.353703-mer-pengar-till-falkhallen-blev-het-fraga>. [kompletteras]

Lundh, Håkan (2007), "Superarenan ska stå klar 2010". *Upsala Nya Tidning*, 27 november, avläst 2010-04-30, <www.unt.se/startsidan/superarenan-ska-staring-klar-2010-180260-default.aspx>.

Lunds kommun (2006a), Tjänsteskrivelse. Stadsbyggnadskontoret, 28 februari.

Lunds kommun (2006b), Sammanträdesprotokoll. Kommunstyrelsen, 9 mars.

Lunds kommun (2006c), Sammanträdesprotokoll. Byggnadsnämnden, 7 mars.

Lunds kommun (2006d), Sammanträdesprotokoll. Kommunstyrelsen, 1 juni.

Lunds kommun (2007), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 22 februari.

Lunds kommun (2009), Sammanträdesprotokoll. Kommunstyrelsen, 5 november.

Martelius, Eva (2005), "Kombiarena väcker intresse". *Sydsvenskan*, 23 oktober, avläst 2010-04-30, <www.sydsvenskan.se/lund/article124243/Kombiarena-vacker-intresse.html>.

Martelius, Eva (2007), "Ny kombiarena blir dyrare än beräknat". *Sydsvenskan*, 1 februari.

Martelius, Eva (2009), "Arenan klarar sig inte utan kommunpengar". *Sydsvenskan*, 7 september, uppdaterad 9 september, avläst 2010-04-30, <www.sydsvenskan.se/lund/article548131/Arenan-klarar-sig-inte-utan-kommunpengar.html>.

Nathéll, Ingrid (2006), "Jag vill bygga den arena Lund behöver". *Sydsvenskan*, 1 mars.

Nilsson, Jonas (2006), "Sundspärlan kan bli Sundsarenan". *Helsingborgs Dagblad*, 26 oktober, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2006/10/26/sundspaerlan-kan-bli-sundsarenan>.

Odlander, Johanna (2008), "Politiker sa ja till ny arena i Gränby". *Upsala Nya Tidning*, 29 september, avläst 2010-04-30, <www.jallehjulus.unt.se/startsidan/politiker-sa-ja--till-ny-arena-i-granby-232759-default.aspx>.

Ohlsson, Jan (2009), "Man blir extra taggad av ett sånt här beslut". *Ystads Allehanda*, 2 september.

Röjder, Håkan, Martelius, Eva & Axelsson, Kent (2009), "Lunds nya arena 7 miljoner minus". *Sydsvenskan*, 8 september.

Sandow, Elin (2010), "Tummen upp för arena i Gränby". *Upsala Nya Tidning*, 25 maj, avläst 2010-04-30, <www.unt.se/startsidan/tummen-upp-for-arena-i-granby-962169-default.aspx>. [

Sandow, Elin & Jansson, Daniel (2010), "Arenaavtal ifrågasätts av oppositionen". *Upsala Nya Tidning*, 26 maj, avläst 2010-04-30, <www.unt.se/startsidan/arenaavtal-ifragasatts-av-oppositionen-962871-default.aspx>.

Sandvikens kommun (2009a), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 28 september.

Sandvikens kommun (2009b), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 27 april.

Sandvikens kommun (2010a), Sammanträdesprotokoll. Kommunstyrelsen, 23 mars.

Sandvikens kommun (2010b), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 26 april.

Sandvikens kommun (2010c), Kallelse till sammanträde. Kommunfullmäktige, 26 april.

Sköldqvist, Nina (2007), "Skarp kritik mot arenautredning". *Helsingborgs Dagblad*, 19 oktober, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2007/10/19/skarp-kritik-mot-arenautredning>

Stenrosen, Matti (2009), "Besparingar hotar Väbadet och Österängsbadet". *Kristianstadsbladet*, 28 april.

Ström Melvinger, Katarina (2009), "Kommunen täcker arenans miljonförlust". *Sydsvenskan*, 4 november, uppdaterad 7 november, avläst 2010-04-30, <www.sydsvenskan.se/lund/article563895/Kommunen-tacker-arenans-miljonforlust.html>.

Svensson, Torbjörn (2009), "Multiarenan för dyr – måste bantas". *Helsingborgs Dagblad*, 23 april, avläst 2010-04-30, <www.hd.se/helsingborg/2009/04/23/multitarenan-foer-dyr-m-maaste>.

Uppsala kommun (2009), Sammanträdesprotokoll. Fastighetsnämnden, 17 december.

Uppsala kommun (2010a), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 22 februari.

Uppsala kommun (2010b), Förslag till beslut. Kommunstyrelsen, 10 februari.

Upsala Nya Tidning (2010), "Inget besked om arena i Gränby". 31 mars, avläst 2010-04-30, <www.jallehjulius.unt.se/startsidan/inget-besked-om-arena-i-granby-889910-default.aspx>.

Ystads kommun (2008), Sammanträdesprotokoll. Kommunfullmäktige, 21 augusti.

Ystads kommun (2009), Årsredovisning '08, avläst 2010-04-30, <[www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/1B4F8C9D6154ED95C12575C50030E6A1/\\$File/Arsredovisning_X8.pdf](http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/1B4F8C9D6154ED95C12575C50030E6A1/$File/Arsredovisning_X8.pdf)>.

Ystads kommun (2010a), Genomförandebeskrivning, 17 februari.

Ystads kommun (2010b), "Bakgrund Ystad Arena", 17 maj, avläst 2010-04-30, <www.ystad.se/arena/arena.nsf/AllDocuments/3EAE6B1C63C2A0A9C12575EF0056E0BB>.

